

KOMPANIJA

Portret jednog ubice

ARABELA EDŽ

Preveo
Vlajko Glušica

Laguna

Naslov originala

Arabella Edge
The Company
Portrait of a Murderer

Copyright © 2000 by Arabella Edge
Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

*U spomen na moju majku
Merijen Bertijez Edž*

Iako ovo delo predstavlja plod mašte, ono je inspirisano sudbinom jedrenjaka *Batavija* stradalog 1629. u brodolomu nedaleko od obala zapadne Australije. Mada sam se prilikom pisanja oslanjala na istorijske izvore, nisam se strogo držala činjenica, nego sam ih prilično slobodno prilagođavala toku priče da bih što bolje razotkrila svest psihopate i zločinca Jeronimusa Kornelisa.

Ako ste zainteresovani da pobliže upoznate prave okolnosti u kojima je stradao ovaj jedrenjak, možete da potražite istorijske prikaze kojim sam se i ja koristila: Henriette Drake-Brockman, *Voyage to Disaster*, Western Australia University press, 1995 – delo kojem sam neizmerno dužna; Philippe Godard, *The First and Last Voyage of the Batavia*, Abrolhos Publishing, 1993; Hugh Edwards, *Islands of Angry Ghosts*, Angus & Robertsona, 1989; Rupert Gerritsen, *And Thier Ghosts May Be Heard*, Frimantl Arts Centre press, 1994.

Čitaocima koji bi hteli više da saznaju uopšte o životu Holanđana tokom tog zlatnog doba, preporučujem: Simon Scham, *The Embarrassment of Riches*, Fontana Press, 1991; C. R. Boxer, *The Dutch Seaborne Empire*, Hutchinson, 1965.

Ne bih uspela da napišem *Kompaniju* bez ovih izvanrednih i izuzetno zanimljivih dela i, ako u njoj postoji neki propust, odgovornost je isključivo moja.

Izjave zahvalnosti

Volela bih da zahvalim ljudima koji su me podržavali dok sam pisala *Kompaniju*.

Pre svega, veliku zahvalnost dugujem suprugu Niku Gejzu, koji mi je prvi ispričao priču o *Bataviji* i podstakao me da napišem ovaj roman; mom mentoru na Tehnološkom univerzitetu u Sidneju Glendi Evans hvala za njenu velikodušnost i savete, kojim sam se vodila od samog početka pisanja *Kompanije*; zahvalnost dugujem mom agentu Lin Tranter, koja me je strpljivo hrabrila, uvek oduševljena mojim rukopisom; Niki Krister, zaposlenoj u izdavačkoj kući *Pikador*, jer je verovala u moj rad; Džudit Lukin-Amundsen na pažljivim i istančanim ispravkama koje je unela; i Sari Daglas, koja me je uputila u istorijske događaje.

Htela bih da zahvalim svima na Tehnološkom univerzitetu u Sidneju, uključujući: Džen Hačinson, Džojs Kornblat, Stivena Mjuika i Grejama Vilijamsa; kao i postdiplomskoj grupi na smeru kreativno pisanje Tehnološkog univerziteta u Sidneju: Roueni Kauč, Belindi Aleksander, Petu Kreniju i Brajanu Perselu.

Takođe zahvaljujem i Vladi Novog Južnog Velsa i njenom Ministarstvu za umetnost, koji su mi kao novom piscu dodelili stipendiju *Writer's in the Park* zahvaljujući kojoj sam završila *Kompaniju*.

Veliko hvala i mom srednjoškolskom profesoru engleskog jezika Džonu Fildingu, koji je u meni razvio ljubav prema rečima.

I na kraju, jedno podjednako vredno hvala: Zoi, svaki put posle škole zatekla si me kod kuće kako naglas čitam rukopis. Hvala ti što si me trpela.

DETINJSTVO su mi obeležila došaptavanja. Pratila su me u stopu poput neprekidnog eha. Sluge su verovala da me je začeo Mesec, jer sam se rodio u trinaestom lunarnom mesecu. A dojlje... kako su samo strahovale od mene!

S neizbežnim belim lukom u pregači, više puta bi se brzo prekrstile, posmatrajući me kako zatvorenih očiju gmižem u kolecvi i cvilim kao tek rođeno štene.

Pred porođaj, pričale su sluge, majka je svakodnevno ispunjavala sobu pregrštima ljiljana i belih jorgovana. Mučila ju je želja za toplim, penušavim i sveže pomuzenim ovčjim mlekom, a noćima je dugo i nepomično posmatrala pun mesec kroz rešetkaste prozore.

Neki su tumačili da se, kada je bila u četvrtom mesecu, na smrt uplašila od svetlećih odsjaja u očima neke bele mačke; drugi su se pak prisećali događaja kada su slepi miševi crvenih i užagrenih očiju kružili iznad verande, krilima oštro zasecajući vazduh.

Majka se povukla u sebe, postala je smetena i ćutljiva. Na kraju je prestala da izlazi iz sobe. Odbijala je da je napusti. Njeno starinsko čembalo stajalo je netaknuto pored prozora, dok su

pauci ispredali zamršene mreže između presavijenih stranica otvorene notne sveske.

Pričali su još i kako se, čela orošenog znojem i stisnutih zuba, očajnički hvatala za babicu, uvrćući svoj svileni šal u konopac. Mesec, žut kao dukat, te noći se uspeo visoko i kroz prozor joj obasjao kožu, koja je pod rasutim zracima delovala avetinjski bledo.

Babica me je umotala u grubi flanel i gurnula u naručje nevoljne dojilje.

Još kao detetu pričinjavalu mi se da u predsoblju čujem odjek majčinih nesigurnih koraka i njen glas kako me doziva. Međutim, niko se nikada nije pojavio.

Kao dečak, nemiran i mučen nesanicom, čekao sam rađanje Sirijusa – pseće zvezde, mog jedinog sunca – i mesečeve bele noći.

Moje dojilje su bile koštunjavi izdanci seljačke loze čija novorođenčad ili behu umrla ili kao nahočad predata sirotištima u zamenu za hranu i krevet i četvorogodišnji ugovor u pomodnoj gradskoj četvrti.

Nejasno se sećam jedne od njih kako, glave stalno povijene nad Biblijom, jedva čujno izgovara molitve ne odvajajući pogled od slova.

Sećam se ispucalih, crvenih ruku koje mi zakopčavaju odelce od tafta i umotavaju me u satenski prekrivač i promuklog glasa neke druge žene koja je prekoreva da obriše bradavice pre nego što mi ih gurne u usta. A, opet, možda sam sve to samo sanjao.

Kad bi došlo vreme, dojilja je uzdišući odvezivala pregaču i drhtavim prstima otkopčavala dugmad na bluzi. Dok me je podizala iz kolenke, njene grudi, išarane plavim venama, klatile su mi se iznad glave i nudile svoje tamno, smežurano voće. Najranija sećanja su mi prožeta tim slatko-slanim ukusom i toplim mirisom njene puti.

Pričali su mi da sam za jedno mršavo i jadno novorođenče bio vrlo halapljiv, da je čak i dojilja znala ponekad da vrisne kad bih je jako vukao. Dugo im je trebalo da me odbiju od sise.

Još uvek sanjam svoju dojilju. Privija me na otežale grudi, a u ustima mi bradavica njene desne dojke. U mojim gladnim ustima. Sisam. Sveža krv, topla kao ovčje mleko, klizi mi niz bradu i kaplje na belu svilenu košulju.

PRVIDEO

AMSTERDAM, 29. oktobar leta gospodnjeg 1628.

Stojim sam na pristaništu za istovar začina i udišem slatkasto-slani miomiris cimeta koji još uvek treperi u vazduhu. Ponovo proveravam papire. Sasvim su ispravni, ni najmanji propust nije načinjen. Tut je dobro obavio posao. Divim se veštini i savesnosti sa kojima je krivotvorio pečat Kompanije na propusnici što mi dozvoljava da se smestim u delu broda predviđenom za starešine. Konačno se i to završilo.

Čudno je da su Torenciju – mom učitelju i jedinom prijatelju – inače proslavljenom holandskom slikaru minijatura, ponudili sklonište na dvoru kralja Čarlsa, dok ja, zbog izvesnih ubeđenja, moram kao pacov da se skrivam po rupama, ukrčavam na *Bataviju* i prihvatam neotesano, gramzivo ponašanje trgovaca holandske Istočnoindijske kompanije koji su krenuli na petomesečno putovanje do Istočnoindijskih ostrva.*Nisam

* Istočnoindijska ostrva (*The East Indies*) – termin koji se nekada najčešće upotrebljavao da označi ostrva jugoistočne Azije, pogotovo ona u Malajskom arhipelagu. Ponekad je termin podrazumevao i države koje se nalaze u južnoj i jugoistočnoj Aziji. (Prim. prev.)

moreplovac. Ne umem čak ni da plivam. Plaši me smrt davljenjem i hladni dodir vode na koži. Ja sam Jeronimus, čovek od fiola i merač lekovitog praha na apotekarskoj vagi, spravljač napitaka, trgovac opijumom i arsenom. Nalickani i neparfemisan građani Amsterdama posećivali su me u gomilama i tražili da im prepisujem lekove za groznice, ljubavne napitke, sredstva za pobacivanje kopiladi i, naravno, otrove. Eh, otrovi! Koliko ih samo ima! Prašina sa lepeze od nojevog perja, ivica vinske čaše, rascvali pupoljak letnje ruže – neka se čuva nedužni koji ovlaš poljubi čipkane rukavice svoje voljene. Čini i mađije ostavljam vešticama, mađioničarima na gradskim trgovima, varalicama na kartama, vidovnjacima što u kristalnu kuglu gledaju, tumačima tajanstvenih oblika u napuklim šoljicama za čaj, koji me svi zajedno podsećaju na jednog drugog čarobnjaka, izgubljenog proroka, koji je hleb i ribu razdeljivao, vodu u vino pretvarao i ispredao neverovatne priče mladim ribolovcima i starcima koji su krpili mreže pored rečnih obala.

Torencijeva velikodušnost beše bezgranična. Gospodska kuća mog prijatelja bila je jedno od najraskošnijih zdanja u gradu. Opremljena raznovrsnim dragocenostima, sa salonima namenjenim da udovolje svakojakim zadovoljstvima. Pesa slavuja dopirala je iz staklenika u kome su se gajile narandže, a letnjikovac pored ukrasnog jezera beše urešen freskama u arkadijskom stilu, s likovima vilenjaka, kentaura i satira u sladostrasnim pozama.

Bilo je u njoj i radnih soba u kojima se utoljavala žeđ za znanjem. Jedno vreme mi je bila zanimljiva ona pretvorena u prirodnjački kabinet, a pažnju su mi pogotovo privlačile greške prirode, tragični oblici života koji su se, savijeni poput spirala, čuvali u teglama sa formaldehidom.

Zanimljiva je bila i soba za izučavanje zodijačkih tabela, almanaha i najređih špilova tarot karata koje sam svakodnevno otvarao te sam se na kraju sa izbledelim znacima srodio kao s prijateljima.

U zdanju je bila smeštena i velika biblioteka s retkim izdanjima knjiga i u njoj sam provodio najviše vremena. Pored latinskih i grčkih književnika, prsti su mi prebirali po delima Šekspira i ostalih savremenika.

Nagnut nad radnim stolom, moj prijatelj je u tišini i samoci odgonetao tajne porekla svoje porodice i krasnim, čitkim rukopisom prepisivao ih, sa latinskog na holandski, na listove prelepo oslikanog pergamenta.

Po njegovim uputstvima počinjem da proučavam prirodne nauke i da istražujem svaki deo biblioteke čije se klizne drvene police kao kakve optičke varke otvaraju jednim jedinim dodirrom. U toj tajnoj arhivi voskom zapečaćenih dokumenata, pronašao sam dragocenu zbirku razvratne književnosti. *Istorija flagelanata*, uvezana u tanki pergament od smeđe teleće kože, koju je preveo opat iz petnaestog veka, prva mi je zapala za oko. Bila je to rasprava iz koje se mnogo moglo naučiti.

Moj prijatelj je priređivao veoma uspešne balove pod maskama. Imao je dara za to. Zamolio bi goste da se obuku prikladno za tu priliku, a svaki razaslata poziv označavao je početak groznice pune iščekivanja koja bi obuzimala i najudaljenije okruge. Isporuka tih crnih svitaka izazvala bi pravu strku među umornim bogatašima koji bi, čim na ulici spaze Torencijevu kočiju, istog trenu naređivali svojim slugama da čekaju pored kapije. Teško onom nesretnom lakeju koji bi se u kuću vratio praznih ruku. Slike seoske idile sa stadima koza i pastircama ili veliki haremi nedužnih robinja nisu bili po ukusu moga prijatelja – više je voleo da obrađuje zahtevnije sadržaje. Gosti su pristizali maskirani kao inkvizitori, dželati, satanini izaslanici, paganski kraljevi i kraljice. Za njega je život bio igra, a njegove pozorišne predstave igre u igri.

Torencije je voleo da podučava svoje učenike u iznajmljenim lučkim javnim kućama. Tu bi osmišljavao tajne paganske

obrede, plesom dočaravao veličanstvene prizore mrtve prirode, nagonio mršave dečake beskućnike da mu poziraju u stavovima koji iskazuju svu poniznost i požudu bordela.

Jedne večeri, dok se mesec lagano šunja preko podnih dasaka, izmamljujući uzdahe među noćnim senkama, moj učitelj me odvede u stranu:

„Pretvoriću te u izvor straha i užasa“, prošaptao je. „Nestaćeš. Ljudi će te tražiti, ali te nikada neće naći.“

Smešio sam se, pošto sam znao da je to istina. Jer razlikovao sam se od ostalih; pomodarski lenji heruvim iz stada koje je novca i para imalo na pretek, a koji je priželjkivao da krivotvori nove živote među starim bogovima, deklamovao Očenaš otpozadi, klaao koze, skrnatio nadgrobne ploče po napuštenim grobljima; činio uobičajene prestupničke radnje.

Moj prijatelj je uvideo da ne odstupam od svojih stavova, a ja sam ih se čvrsto držao jer sam veoma rano izgradio one malobrojne koje sam imao. I uvek sam se ponašao u skladu sa njima. Pre svega sam shvatio ništavnost vrline, jer sam vrlo mlad naučio da se s prezirom odnosim prema religijskim maštarijama, uveren da je postojanje stvoritelja besmislica u koju ni deca ne bi smela da veruju.

Nema potrebe laskati novom, mladom bogu. Nema potrebe kad ostali bučno zahtevaju da ih ponizno slušamo.

A što se tiče ove malene planete, već sam je ja i ranije posećivao u drugim obličjima, a Torencije, koji je skicirao karte mojih budućih dela, predvideo je da ću se ponovo vratiti. Pariz. Pripovedač, svetski čovek koji piskara memoare na parčićima pergamenta i diže revoluciju iz ćelije u Bastilji.

I da nije bilo nepromišljenih i brbljivih Torencijevih učenika – onih budala što pobegoše koliko ih noge nose, iz sveg grla dozivajući svoje majke – i gradskih sudija kalvinista, koji su poricali sva zadovoljstva, ja ne bih ni bio ovde, sa krivotvorenim kartom u ruci, osuđen na *Bataviju*.

* * *

U samom središtu ovog grada, u žili kucavici njegove trgovine smešten je moj čuvar – Ugledna kompanija u Ist Indija hausu – zastupništvo sagrađeno u vidu palate, koje svakog čoveka upliće u sumnjive pustolovine, a zahvaljujući mnogobrojnim poduhvatima koje izvodi od Amerike do Formoze, ceo svet pretvara u uzavrelu košnicu. Oligarhija od sedamnaest većnika koja je donela odluku da je zlato vrhovno božanstvo Kompanije, istovremeno je stvorila i istinsku nezavisnu državu, kraljevstvo Bataviju,* u koju se sliva sav šljam Holandije – gusari i propali špekulanti, obeščašćeni činovnici poslovnih društava, dokoni plemići umorni od skitanja po kontinentu na Groten turama. Kompanijinom novom carstvu potrebni su ljudi, ali pokažite mi jednog poštenog Holanđanina koji će se dobrovoljno prijaviti. Ne, oni će pre potražiti činovnički posao u kakvoj kancelariji ili sigurna i lagodna nameštenja u Indija hausu i nekom od njegovih mermernih odaja koje poput grobnica odjekuju celim zdanjem. U njima će revnosno iščitavati velike dnevnik pristigle iz Batavije, sastavljati zapisnike koje će čitati veliko veće sedamnaestorice, pripremati i slati naredbe za glavne izvršitelje.

A kada se neki Kompanijin brod usidri u luci, trgovačka galama postaje neizdrživa. Dragoceni tovari indiga, kardamoma, šafrana, bale sirove svile spuštaju se iz teretnog dela potpalublja i prevoze pristaništem do zamandaljenih stovarišta, neprobojnih magacina, Kompanijinih skladišta sagrađenih poput tvrđava, koje poput bojišta obilaze naoružani vojnici, čuvajući robu do izlaska na tržište kako joj ne bi pala cena.

A ja sada, prerušen u plaćenog državnog činovnika, čekam izgnanstvo, čekam brod da isplovi i da se tvrda cigla Amsterdama

* Batavija – današnja Džakarta. (Prim. prev.)

rasprši i raspline kao da je izjedena izmaglicom koja ovo kopno često pokriva.

Pripremaju se krupne izmene u izgledu našeg grada. Već se razgovara o izgradnji gradske većnice sa kupolom i zvonikom u francuskom stilu; razgovara se i o proširenju pretrpanih uličica i kanala i povezivanju ostrva sa gradom; o podizanju zgrada na zemlji otetoj od mora, čak se pominje i da će srednjovekovni nasipi biti pretvoreni u travnata šetališta i radnje oivičene drvo-redima. Pitam se hoću li ikada više videti svoj dom.

Batavija, glavni brod u floti koju poseduje Ugledna kompanija izgleda veoma sigurno i snažno. Lakirana drvena morska neman od šeststo tona. Ako se može verovati poslednjem oglasu koji je Kompanija objavila, *Batavija* je sagrađena prema naj-savremenijim zahtevima gradnje, najavljujući novu generaciju linijskih brodova, bržih, sjajnijih i lepših; bar tri puta je veća od karavela koje su 1492. godine odnele Kristofora Kolumba do obala Zapadnoindijskih ostrva. Ima tri glavna jarbola i kosnik,* a kada duvaju pasati i *Batavija* razvije svih svojih deset jedara, raširi se preko hiljadu kvadratnih stopa jedrenog platna; na krmu se nalaze čak dva klopeta za oficire, a opremljena je i bogatom bibliotekom. Sad kad u ovom mom novom životu imam ulogu pomoćnika kapetana trgovačkog broda u Kompanijinoj službi, ko sam ja da bih sumnjao u Kompanijinu reč i njenu veru u brojke, da bih dovodio u pitanje *Batavijinu* dužinu, dubinu i visinu između paluba i sponje,** mere kojima se Kompanija toliko ponosila?

Oko mene sve sami torbari, nosači, džeparoši, piljari, nama-zane kurtizane što prilaze trgovcima i mornarima koji su se raz-mileli po pristaništima. Svud okolo reke porodica prolaze pored kovačnica sidara, trgovina sa jedreninom, užadima i drugim brodskim potreštinama, pored radionica za krojenje jedara, i

* Kosnik – iskošena oblica usađena u pramac i pruža se ispred njega, a za nju se pričvršćuju leta, užad koja drže pramčani jarbol. (Prim. prev.)

** Sponja – glavna horizontalna greda u kosturu broda. (Prim. prev.)

pokazuju na grimizne plamence koji se vijore na *Batavijinom* glavnom jarbolu, a na svakom od njih oslikan je *Batavijin* zaštit-nik, crveni lav Holandije, koji istovremeno, u vidu izrezbarene statue, krasi i njen pramac. Sa ramena roditelja deca duvaju u zviždaljke i lupaju u dečje doboše.

Neprekidna dovikivanja uličnih prodavača nadjačavaju jedi-no prodorna skvičanja skotnih krmača koje se sada ugone u spremište za teret. Na molu, pevci u kavezima kreštavim kuku-rikanjem uznemiravaju kokoške koje izbezumljene i otvorenih kljunova pokušavaju da lepetom krila i guranjem naprave sebi malo više prostora. Pobesneli bik koga ukrcavaju čekrkom riče i razjareno udara nogama kroz posiveli vazduh.

Za razliku od posade koja vrvi na glavnoj palubi i poput maj-muna u džungli visi sa jedrenih užadi, trgovci i njihove porodice kao pijani se teturaju po brodu, uplašeni da ne izgube tlo pod nogama, sumnjajući u klimavu ravnotežu cele luke.

U koloni po jedan, posada i putnici se ukrcavaju: poslužite-ljev pomoćnik, kuvar, posluga zadužena za brodske kabine, prvi trubač, tesari, tobdžije, vojnici, trgovci, kovač, bačvar, krojači i mornari. Ne veruj čoveku. Šta je on nego slabašan dah u gru-dima? Koliko on vredi?

Vesti se brzo šire Amsterdamom. Priča se da je *Batavijino* potpalublje krcato zlatnim i srebrnim novcem i svakojakim blagom; škrinjama s naslaganim esnafskim novcem, basnoslovno vrednim umetničkim predmetima za trgovinu sa odebljalim sultanima s mogulskih dvorova. Toliko blago! A ja stojim tu na keju dok mi poslednjih nekoliko guldena zvecka u džepu.

Posmatram debelog propovednika, njegovu zlovoljnu ženu i šest podgojenih kćerki kako se s mukom penju na brod. Propovednikov usukani pomoćnik, njegov *krank-besoeker*, koji je po kućama obilazio bolesnike, prati ih kao sena. Držeći Bibliju čvrsto priljubljen uz grudi, propovednik počinje da se moli. Odeven u svoju gizdavu i sjajnu uniformu, dok mu nojevo pero leluja na povetarcu, zapovednik stoji na krmenoj palubi

i nadgleda metež ispod sebe. Za to vreme kapetan* žustrim korakom gazi palubom, idući od pramca prema krmi, i grlato izriče naredbe svojim ljudima.

Okrenuh se da se oprostim sa voljenim Amsterdamom, gradom lipa i sivkasto zelenih kanala koji se poput lepeze šire oko luke, gradom uskih uličica načičkanih stovarištima i ostrva skrivenih iza šume brodskih katarki i drvenih križeva.

Amsterdam, grad vodozemac, grad sa dva lica umotan u izmaglicu što se diže nad poplavljenim baruštinama, pluta na temelju od norveške borovine i svakodnevno pobeđuje oseku. Grad tajni i poslovnih sastanaka što se održavaju duž staza iza kanala i u senkama stubova što u redovima okružuju trgovce; grad drvenih pristaništa i bordela u koje se ulazi između smrdljivih isparenja turskih kupatila, gde su i sluškinje bile razmešnjivane za sitne poklone, komad lanene čipke, srebrne ukosnice, jeftine prstenove.

Trgovački grad u kome su svi poslovni ljudi i činovnici uvek željni da kupuju i prodaju, a roba iz celog sveta tovari se u njegovim skladištima samo da bi iz njih izašla po još višoj ceni.

Osnovan je tokom poslednje decenije a danas njegovu nebesku kupolu paraju čudovišne katedrale bogatstva – Menjačnica, Kreditna banka, Berza – koje osiguravaju zlatne blokove, srebrne šipke, pijastere, dukate, dukatone, novac i poluge od plemenitih metala. U njima se uplate obavljaju brzo, trguje grozničavo, a ulagači čuvaju od gubitka i lažnog ili bezvrednog novca.

U njihovim zamršenim lavirintima koji su skriveni pod zamandaljenim podrumskim svodovima, kralj Švedske čuva svoje deonice bakra, habzburški carevi prihode od žive iz idrij-

* Glavnokomandujući na brodu *Batavija* Adrijan Jakobs, i u tom smislu kapetan, nije istovremeno imao i čin kapetana. Zato je po starešinstvu bio podređen glavnokomandujućem konvoju, u čijem sastavu je bila i *Batavija*, zapovedniku Francisku Pelsartu. (Prim. prev.)

skih rudnika, car Rusije krzna hermelina, a kralj Poljske svoju šalitru.

Ni u jednom drugom gradu zakoni razmene nisu toliko slobodni, niti se bilo gde drugde berzanski izveštaji, koji se štampaju jednom nedeljno, čitaju s takvom pažnjom i nigde računi za robu ne prelaze iz ruke u ruku tako brzo kao ovde. U najvećoj gužvi, između dvanaest i jedan po podne, Berza i Menjačnica su nakrcane trgovcima sa svih strana sveta koji se u tom metežu neprestano guraju i naglas pregovaraju. Niske kamatne stope od tri procenta na godišnjem nivou, bez zaloga i jemstva, mame trgovce da nezajzljivo posluju i kupuju proizvode u sezonama kada su cene najniže – ili kako su to kaže trgovačkim jezikom – direktno iz prve ruke. Čak su davali novac za robu koja tek treba da pristigne i prodavali je na veresiju. Kupovali su cele šume u Nemačkoj spremne da na prvu porudžbinu budu posečene. Zakupljivali su žito pre žetve, vino pre berbe i trgovali sa susednim zemljama ispod svake cene.

Amsterdam, grad prevare, bezakonja, nemorala, centar sveta u trgovini oružjem, koji novac ne zarađuje borbom protiv španskog neprijatelja već raznovrsnim ulaganjima, popunjavanjem zaliha ratne mornarice musketama, kožnim oklopima, opasčima, barutom, naoružavanjem ratnih brodova, dostavljanjem kukuruza trupama na Iberijskoj obali preko holandskih brodova koji plove pod lažnim flamanskim zastavama.

Ludački grad u kome zbog retke biljne bolesti ruža gubi nadmoć u odnosu na lalu. Epidemija koja ubrizgava čudnovate nijanse boja u lalinu krunicu zarazila je i umove ljudi koji nude na prodaju tri lukovice vrste *semper augustus* po ceni nekog stambenog zdanja na obali i čuvaju cvetne leje naoružani puškama i noževima.

Trgovina – šta sve čovek neće dati u zamenu za svoju dušu?

Ipak, ja sam morao da spakujem svoja zemaljska dobra u brodsku škrinju kao običan mornar. Naloženo mi je da popi-

šem lekarije i da ih raznosim kao najjeftiniji nadrilekar. Sud mi je naredio da odložim šešir sa zašiljenim vrhom, crni apotekarski ogrtač, da odšrafim tablu sa zelenim krokodilom i zatvorim isplativ mada nedozvoljen posao stručnog lekarskog savetodavca.

Što se tiče moje dragocene zbirke zatvorene u zelenim teglama sa formaldehidom – pobačeni, dvoglavi, rogati i repati, sijamski blizanci i trojke rođene spojenih kukova, ti bleđi, kao spirala umotani crvi čovečanstva – sudije su je prepustile slivniku i vranama.

Prostačka usta me zovu crni mag. Sam naziv hemija tako užasno odjekuje u njihovim ušima da mnogi sumnjaju da sam upleten u umetnost vraćanja. Od mene se boje glupi lekari i njima slični znalci koji misle da sedam godina studiranja nije dovoljno, koji nikada nisu unapredili svoj zanat, niti išta pronašli ili izumeli, već su lipsavali držeći se tradicionalnog puta i lečenja i hranili se drevnim znanjima davno umrlih učenjaka, primitivnih skupljača biljaka, Galena i Hipokrata, čiji recepti sa kukurekom i gorkom tikvicom nisu dali nikakve rezultate.

A ja sam, i pored svega, imao mnogo pacijenata. Mnoge dame, lica sakrivenog iza vela, bile su odbijene i primorane da traže lekove od piljarice koja je prodavala trave, a sledeće godine su stavljale život na kocku predajući se rukama babica.

Otkrio sam lekove za sve namene, usavršio svaki napitak i naveliko uvećao svoje zalihe otrova.

Kao u svakoj trgovini, tako i o mojim eliksirima smrti odlučuju hirovi i pomodarstvo. Prošle godine gradske rogonje su više volele prahove koji obuzdavaju pohotu, poput skorbuta omekšavaju desni i kod nevernih žena izazivaju opadanje kose pretvarajući ih u poljska strašila. Ove godine pomodarke koje su brigu brinule zbog svojih ljubavnika i njihovih kurvanja sa drugim ženama tražile su pastile zbog kojih, ako se daju pre čina telesnog sjedinjenja, iz žrtvinog uda umesto semena ističe smrtonosni vodoskok krvi.

Preparati za svakodnevnu i uobičajenu upotrebu uglavnom su spravljani da oponašaju znakove nekih težih bolesti. Od njih na svetloj puti ostaju ožiljci od osipa i plikova, prouzrokuju nadimanje stomaka i ostale znakove vodene bolesti, izazivaju lažna lupanja srca i upale mozga, stvaraju čireve na rukama i nogama.

Tokom svoje savetničke prakse često sam bio zaprepašćen videvši sa koliko više strasti moje mušterije smišljaju smrt preljubnika nego sam čin ljubavi. Bio sam zadivljen sa kojim žarom obraćaju pažnju na svaki detalj i sa kolikim strpljenjem prelistavaju knjige s receptima, pažljivo odmeravajući jačinu bolova i raspitujući se kada otrov počinje tačno da deluje i koliko će se dugo žrtva mučiti pre nego što smrt nastupi. Mislim da su uživali igrajući se boga taj jedan dan.

Sada čekam izgnanstvo; neka se rodi sva kopilad amsterdamska i neka naraste broj gradskih lopova i varalica. Neka žene, rogonje i kurtizane spiskaju zlatnike na koren gaveza, napitke od nane, vodicu od slatkog korena i ružino ulje. Neka im pričaju priču o lekovitosti pepela od kišnih glista i masti od korena belog sleza. Neka ih lažu o delotvornosti žile morskih konjica, sušene žablje ikre i o koristima praznih obećanja vajnih naučnika i skupljača biljaka.

Čvršće zagrnuh ogrtač od astrahana. Poslednji put pozdravljam galebove koji u luci love iverke zaranjajući ispod površine hladne i sive vode. Pozdravljam *mangupski* osmeh prodavača jesenjeg šafrana i plamenove što se odmotavaju sa jezika gutača vatre. Pružam vođi palube svoje papire. On ih otvara i pažljivo zagleda svaku stranu, a zatim se nečitko potpisuje ispod Kompanijinog pečata i mog imena.

S mojim prtljagom na ramenima, blago se zanoseći, nosači krče sebi put gurajući se kroz gomilu. Odlučno ih sledim. Stupam na siz što vodi na *Bataviju* i kao što se zmija oslobađa košuljice tako i ja stresoh sa sebe svoj predašnji život.